

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

12(21)

2012

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

**RELIGIJOS ETNOLOGIJA
IR LIAUDIŠKASIS PAMALDUMAS**

Sudarytojas JONAS MARDOSA

**ETHNOLOGY OF RELIGION
AND FOLK RELIGIOSITY**

Edited by JONAS MARDOSA

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Religijos etnologija ir liaudiškasis pamaldumas / Ethnology of Religion and Folk Religiosity

Jonas Mardosa

Įvadas į religijos etnologiją, liaudies religiją ir liaudiškąjį pamaldumą: paradigmų ir tyrimo turinio klausimai	9
Introduction to the Ethnology of Religion, Folk Religion and Folk Piety: Paradigms and Research Content. Summary	27

Halina Bondarenko

Šiuolaikinė ukrainiečių liaudiškojo religingumo transformacija	31
Modern Transformation of Ukrainian Folk Religiosity. Summary	48

Skaidrė Urbonienė

Kryždirbystė išeivijoje: religingumo ir/ar lietuviškumo manifestacija	51
Cross Crafting in Emigration: Manifestation of Religiosity and / or Lithuanian Identity. Summary	72

Jonas Mardosa

Verbos sakralumas ir kasdieniškumas: lytiškumo dimensija	75
Sacred and Profane Aspects of Palm Sunday <i>Verba</i> : the Dimension of Gender. Summary	101

Rimantas Sliužinskas

Mirties kaip miego samprata Klaipėdos krašto evangelikų liuteronų tradicijoje	105
The Understanding of Death as Sleeping in the Evangelic Lutheran Tradition of Klaipėda Region. Summary	120

Aušra Kairaitytė

Bibliinių ir hagiografinių siužetų plėtotė tradiciniame lietuvių folklore	123
The Development of Biblical and Hagiographic Plots in Traditional Lithuanian Folklore. Summary	142

Liudmila A. Tulceva

Sakralusis supimosi universumas rusų agrariniame kalendoriuje	145
The Sacral Universe of the <i>Kachalnoe</i> Day (before St Peter's Fast) in the Russian Agrarian Calendar. Summary	163

Kiti straipsniai / Other articles*Darius Daukšas*

- Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas *ribinėse zonose* 167
Lithuanian Poles: Constructing Ethnic and National Identity in Border Areas.
 Summary 192

Diskusijos / Discussions*Irma Šidiškienė*

- Antroponimų ir toponimų topografija etnografiniuose tekstuose:
 metodologinis požiūris 195
 Topography of Anthroponyms and Toponyms in Ethnographic Texts:
 Methodological Approach. Summary 213

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Pertti J. Anttonen. Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation-
 State in Folklore Scholarship (*Lina Būgienė*) 215
 Teodoras Lepneris. Prūsų lietuvis. V. Gerulaitienė (pareng.) (*Žilvytis Šaknys*) 221
 Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose.
 V. Čiubrinskas (sud.) (*Vida Savoniakaitė*) 224
 Rasa Čepaitienė. Paveldosauga globaliajame pasaulyje (*Vytautas Tumėnas*) 228

Konferencijos / Conferences

- 23-ioji AABS konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“
 (*Auksulė Čepaitienė, Ieva Kripienė*) 238
 12-oji EASA konferencija Paryžiuje (*Vida Savoniakaitė, Vytis Čiubrinskas*) 243

Sukaktys / Anniversaries

- Venantui Mačiekui – 75-eri (*Gražina Kadžytė*) 249

Reikia pabrėžti neįkainojamą vertę jos ir sudarytojos Vilijos Gerulaitienės įnašą į knygos rengimą, taip pat įvertinti mokslinės redaktorės Irmos Šidiškienės, recenzentų Ingės Lukšaitės ir Domo Kau-no nuopelnus. Tinkamai savo darbą atliko

redaktorė Aldona Radžvilienė, dailininkas Algimantas Dapšys ir maketuotoja Žy-dronė Jakonytė. Knygą malonu paimti į rankas. Ji skoninga, kukli, tačiau didi savo turiniu. Tarsi Mažvydo žodžiais prabyla – „imkite mane ir skaitykite“.

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose. Vytis Čiubrinskas (sud.). Kaunas: Vytauto Didžiojo uni-versitetas, 2011. 204 p.

Smagu pasidžiaugti nauja knyga, na-grinėjanti, kokia yra šiuolaikinės kin-tančios visuomenės ir „įsivaizduojamos bendruomenės“ lietuviškoji tapatybė emigracijoje. Sudarytojo Vyčio Čiubrinsko žodžiais, knygoje „mėginama naujai pažvelgti į šiuolaikinio nacionalinio iden-titeto ir transnacionalinės migracijos sam-pratas ir nubrėžti išjudinto lietuviškojo identiteto kontūrus šiuolaikinės lietuvių emigracijos kontekstuose“ (p. 4). Ši knyga yra tarpdisciplininius (socialinius-antropologinius ir sociologinius) tyrimus api-bendrinanti studija – mokslinių straipsnių rinkinys. Moksliniai tyrimai atlikti 2007–2009 m. įgyvendinant projektą „Lietuvių tautinės tapatybės išsaugojimas europeiza-cijos ir globalizacijos sąlygomis: lietuvišku-mo raiška ir nacionalinės Airijos, Anglijos, Ispanijos, JAV ir Norvegijos tapatybių poli-tikos“, remtą Lietuvos mokslo tarybos.

V. Čiubrinsko teigimu, „ilgalaiškėms ir santykinai stabilioms kolektyvinėms tapa-tybėms lokaliu ir nacionaliniu lygmeniu vis didesnius iššūkius kelia transnaciona-lizmo procesai, peržengiantys nacionalinės valstybės ir nacionalinio identiteto ribas. Nykstančios istorinių ir šiuolaikinių vals-tybių sienos, tautinių ribų niveliavimasis,

be kita ko, sąlygojamas ir atitinkamų Eu-ropos Sąjungos nuostatų, iš esmės pakeitė situaciją, kuriai esant anksčiau formuoda-vosi lokalaus ar nacionalinio identiteto poli-tikos. Tad transnacionalinių, migrantiškų ir kitaip *išjudintų* (angl. k. *displaced*) iden-titetų išryškėjimas yra akivaizdi reakcija į greitai nykstančias tariamo homogeniš-kumo ribas vis labiau globalizuojamame pasaulyje“ (p. 5). Pagrindinis projekto, šios knygos tikslas – nustatyti dabartinės *išjudintos* lietuvių tautinės tapatybės mo-delius, emigrantų naudojamų tautinės tapatybės išsaugojimo arba asimiliacijos strategijų turinį ir jų priklausomybę nuo skirtingų valstybių vykdomų politikų (p. 7). Tyrimai atlikti penkiose minėtose vals-tybėse, analizuota nacionalinio identiteto politikų lyginamoji apžvalga, atlikta šių šalių pagrindinių laikraščių diskurso ana-lizė. Metodologiškai bandyta „iš pirmų lūpų pagal antropologijoje taikomą *emic / etic* perspektyvą apčiuopti ne tik tai, ką žmonės sako ar kaip jie supranta tautinį identitetą, bet ir kaip *in situ*, t. y. situaciškai ir kontekstualiai“ (p. 7) parodomas identi-tetas ir žaidžiama jo simboliais.

Didėjanti emigracija Lietuvai daugeliu požiūriu tampa skaudi problema. Pa-sikeitusi demografinė situacija daro įtaką daugeliui gyvenimo sričių. Etnografinėse ekspedicijose liūdnei stebime apmirštan-tį gyvenimą ištuštėjusiuose mažuosiuose miestuose ir kaimuose, kurių gyventojai

sensta. Tušti namai tampa niekam neberekalingi. Vienas kitas gali pasidžiaugti piko metu didesniuose miestuose akivaizdžiai sumažėjusiomis automobilių spūstimis. Namo lietuviai grįžta su didžiuliu puikiu pluoštu žinių, ekonominėmis vertybėmis, išsiplėtusiu akiračiu ir pan. Žmonės įvairiausiai naujai apibrėžia savo tapatybes. Migracija ypatingai keičia visuomenę. Mokslas susiduria su naujais iššūkiais. Lietuvos mokslo taryba yra iniciavusi ne vieną šią problematiką skatinančią tirti mokslo programą. Migracijos problemos nagrinėjamos įvairiapusiškai. Jau ne vieną dešimtmetį antropologams ir kitų kryptų tyrinėtojams yra aktualios kintančios žmonių tapatybės, gyvensena, kultūra, postmodernybės labirintuose naujai atsirandantys tarpkultūriniai ryšiai ir jų padariniai, naujos žmonių vertybės. Šioje knygoje emigracijos realijos nagrinėjamos dvejopai – tai šiuolaikinės teorinės kolektyvinio identiteto politikos ir transnacionalinės migracijos sampratos bei tyrinėjimų problemos ir vadinamojo *išjudinto* lietuviškojo identiteto kontūrai.

Knygą sudaro dvi lygiavertės metodologiniu požiūriu skirtingos dalys. Pirmos dalies „Identitetas ir migracija: sampratos metmenys“ teoriniuose straipsniuose nagrinėjamas identitetas, identiteto politika, kolektyvinės ir tautinės tapatybės sampratos konstravimas, transnacionalizmas ir imigrantų problemų analizė spaudoje. Antroje dalyje „Migracijos išjudinto lietuviškojo identiteto kontūrai“ analizuojami etnografinių tyrimų rezultatai, konkretūs empiriniai faktai, teorinės išvalgos.

Identitetas suvokiamas kaip, procesas analizuojamas jo konstravimas (daryba), panaudojimas kasdienybėje bei viešose socialinėse struktūrose. V. Čiubrinsko teigimu, „tiek *tradicijos*, tiek *kultūros* – kaip baigtinės, objektyvios, apčiuopiamos, su-daiktintos (reifikuotos) – sąvokos tampa

pernelyg esencialistinės ir daugybę kartų sukritikuotos kaip analitinės antropologijos kategorijos (plg. Gupta, Ferguson, 1992; Baumann, 1997; Fox, 2002; Lewellen, 2002). O *identitetas* – socialiniu konstruktyvizmu paženklinta sąvoka – lieka aktuali socialinių mokslų kategorija, apibrėžianti socio-kultūriškai *konstruojamą* žmonių grupavimąsi, nuolatinį ribų braižymą apsiribojant ir drauge atsiribojant tam tikrais identifikavimosi svertais, simboliais ir veiklos strategijomis“ (p. 14). Pateikiami konstruktyvaus identiteto apibrėžimai. Šią identiteto sampratą norėtusi palyginti su konstruojamo etniškumo sampratomis, identiteto / kitoniškumo diskursais, kurie moksliniuose tekstuose (Banks Marcus. 1996. *Ethnicity: Anthropological Constructions*. London, New York: Routledge; Bauman Gerd. 2004. *Grammars of Identity / Alterity: a Structural Approach*, Bauman G., Gingrich A. (eds.). *Grammars of Identity / Alterity. A Structural Approach*: 18–50. Oxford: Berghahn Books.) dažnai yra glaudžiai siejami su identiteto konstrukcijomis. Pabrėžiama, kad tiriant imigrantų identitetą labai svarbu nagrinėti imigracinių valstybių vykdomą politiką, kuri iš esmės vadinama kitoniškumo politika, veikianti imigrantų identiteto darybą (p. 15). Nagrinėjami institucinis normatyvinis, paveldimas-atkartojamas kultūrinis identitetai, *dominuojuantis* (valdžios) ir *demotinis* (liaudies masių) diskursai. Pastarieji siejasi su Lietuvos istorikų teorinėmis išvalgomis ir tyrimais. Remiantis Akhilo Guptos, Jameso Fergusonso (Gupta Akhil, Ferguson James. 2004. *Beyond „Culture“: Space, Identity, and the Politics of Difference*, Inda J. X., Rosaldo R. (eds.). *The Anthropology of Globalization*: 65–80. Oxford: Blackwell.) ir kitomis teorinėmis nuostatomis dėl „įsivaizduojamų vietų“ apibūdinama transnacionalinio identiteto politika.

Migracijos mastų didėjimas Lietuvoje iškelia klausimus apie esencializmą. Kyla poreikis iš naujo apmąstyti mokslo

sąvokas, atsirandančias problemas. Apie kultūros esencializmą Lietuvos antropologijoje kalbėta mažai. Prisiminkime Vakarų kultūros teoretiko Nicholaso Thomaso mintį, kad bet kuris vakarietiškos elgsenos aspektas, identitetas ar žinios gali būti parodyti ne kaip natūralūs, o kaip kultūriniu požiūriu išskirtini. Kitų žmonių požiūriai į asmenį, ekonomiką ar reprodukciją gali būti atskleisti per kultūrinius skirtumus. Kultūrinis tikėjimų, praktikų savitumas identifikuoja mus kaip vakariečius. *Kultūros* sąvoka kartu yra ginčytina. Paneigiama, kad tos pačios kultūros nariai dalijasi kultūros reikšmes; atrasta žinių, vertybių įvairovė. Šiuolaikiniu požiūriu, kultūros esencializmas tapo problemiškas (Thomas Nicholas. 1999. *Becoming Undisciplined: Anthropology and Cultural Studies*, Moore H. L. (ed.). *Anthropological Theory Today*: 262–279. Cambridge: Polity Press, p. 263).

Identiteto sąvokos svarba palieka kultūros analizę antrame plane. Atskleidžiamas šios sąvokos daugiaprasmiškumas. Knygoje diskutuojama, ar gali būti identitetas suvokiamas kaip analitinė, šiuo metu socialiniuose moksluose plačiai paplitusi sąvoka. Ingo W. Schröderis teigia, kad kolektyvinės identifikacijos proceso tyrimuose svarbu sutelkti dėmesį į socialinį kontekstą, kuriame liaudies identiteto suvokimas tampa identiteto politikos šaltiniu. Ypač svarbiomis sąvokomis laikomos *hegemonija* (Gramsci), *socialinė erdvė* ir *įprotis habitus* (Bourdieu). Įdomiai pastebima, kad šiuolaikiniame pasaulyje *kultūrinio, etninio* ir *nacionalinio identiteto* sąvokos tampa labiau mėgstamos negu klasė. Tam įtakos turėjo neoliberalizmas. Pabrėžiama, kad socialiniai mokslai turėtų kreipti daugiau dėmesio į istorinius kontekstus, kuriuose gimsta naratyvai, daugiau, ne tik *emic*, materializuoti identitetą, apčiuopti jį atsižvelgiant į socialinių ryšių prievartą. Atliekant tyrimus reikia neužmiršti socialinių faktų ir procesų, vykstančių už naratyvų (p. 29–39).

Įsigilinus į knygos struktūrą galima pastebėti, kad knygos pavadinime įrašytas „lietuviškasis identitetas“ visiškai neminimas I. W. Schröderio straipsnyje, nagrinėjančiame Gramsci ir Bourdieu identiteto sampratas. Žinoma, tai nereiškia, kad straipsnio mokslinis lygmuo yra kritikuotinas, tik šio straipsnio turinys tarsi mažai siejasi su knygos pavadinimu, nors iš tiesų yra įdomus, lengvai skaitomas teorinis straipsnis.

Tautinės tapatybės politikos konstravimą apibrėžė Meilutė Taljūnaitė: „Tautinio tapatumo išsaugojimą ir formavimą turėtume suprasti kaip tuo pat metu vykstantį, su valstybe politiškai ir ekonomiškai susijusį prasmės konstravimą kitų individų aplinkoje. Šioje aplinkoje tautinis tapatumas (įtraukiant etninę-kultūrinę dimensiją) priešinamas globalaus pasaulio laikui ir erdvei ir dėl to jis [tapatumas] keičiasi, t. y. tautinis tapatumas pereina iš vieno kultūrinio konteksto į kitą, perkonstruojamas teritoriškumas, istorinė atmintis, suderinamas lojalumas dviem ar daugiau valstybių“ (p. 55).

Christiano Giordano teigimu, migracijos tyrimuose du conceptualūs įrankiai siejasi su transnacionaliniu požiūriu – tai *diasporos* ir *tinklo* sąvokos. Naudingas yra nedualistinis ar, kitais žodžiais tariant, nedichotominis, nedalijamas požiūris, leidžiantis išvengti sąvokų kontrastų. Iš diasporų susidaro tinklai, šie abu objektai egzistuoja veikdami ir stiprindami vienas kitą (p. 69).

Imigrantų identiteto formavimą veikia žiniasklaida. Kultūrologinėje teksto analizėje, Artūro Tereškino teigimu, „privalu kreipti dėmesį ne tik į temas, kurios siejamos su šia žmonių grupe, bet ir į metaforas bei kitas kalbos figūras, kuriomis imigrantai apibūdinami. Kas spaudoje nutylima ir nepasakoma? Kokiomis retorinėmis priemonėmis manipuluojama? Būtina pabrėžti, kad reikšmių apie imigrantus arsenalas priklauso nuo naratyvų, vaizdinių

ir diskursų, cirkuliuojančių žiniasklaidos tekstuose“ (p. 73). Žiniasklaida kaip reprezentacijos sistema atskleidžia dominavimą ir nelygybę bei priemones jai pateisinti ir patvirtinti. Analizuota Didžiosios Britanijos, Ispanijos ir Norvegijos spauda atspindi nuolatinę socialinę imigrantų atskirtį ir stereotipizavimą, skirtumus tarp *mes* (piliečiai) ir *jie* (imigrantai) (p. 85).

Antroje knygos dalyje tyrėjų dėmesys nukrypsta į *transnacionalizmo* koncepcijas ir lietuvių migrantų tapatybę. Dariaus Daukšo teigimu, transnacionalizmas – viena produktyviausių teorinių išeičių, kuri kelia abejonių, ar galima laikyti identitetus stabiliais ir fiksuotais erdvėje (p. 120). Kinta nacionalizmo sampratos. Transnacionalizmas nagrinėjamas teoriniu ir empiriniu lygmeniu. Atskleidžiami plačios transnacionalizmo koncepcijos privalumai ir skirtumai, lyginant su *daugiakultūriškumo* ir *asimiliacijos* sąvokomis (p. 90). Tyrėjai interpretuoja etnografinių tyrimų metodologijas. Analizuojami lauko tyrimų duomenys. Visuose straipsniuose gyvai persipina įdomūs vaizdingi etnografiniai naratyvai. Tyrėjai moksliniuose tekstuose vartoja tiek *identiteto*, tiek ir *tapatybės*, *tapatumo* sąvokas.

Analizuodama lietuvių imigrantų Airijoje, Anglijoje, Ispanijoje ir Norvegijoje tautinės tapatybės darybą, Jolanta Kuznecovienė išskyrė tris strategijas. Pirmoji – etninės kultūrinės erdvės konstravimo strategija, tapatybės darybos procesas, kurio esminis bruožas yra nacionalinės valstybės ribas peržengiančios kultūrinės erdvės kūrimas, etninės tapatybės sureikšminimas. Antroji – imigrantų kultūrinio atvirumo strategija, etniškumą laikanti ne labai reikšminga, itin retai viešojoje erdvėje naudojama tapatybe ar socialiniu instrumentu, ir lietuviškumą parodanti per lietuvių kalbos mokėjimą ir kelių švenčių šventimą, vadinamąją *proginę* veiklą. Šiuo atveju imigrantai siekia kultūrinės inkorporacijos, jų aplinka daugiatautinė, privati,

jie yra sėkmingai įsilieję į ekonominį ir socialinį šalies gyvenimą. Trečioji – emocinis ir simbolinis saistymasis su kilmės bendruomene bei įsivaizduojamas sugrįžimas į gimtinę, neapibrėžtumas mėginant save priskirti kuriai nors erdvei (p. 89, 102). Šios tautinės tapatybės darybos strategijos yra grindžiamos empiriniais tyrimais. Lietuvių migrantų identiteto konstravimo procesai lyginami su žinomais teoriniais diskursais.

Lietuviškos religinės organizacijos, liuanistinės mokyklos, oficialios lietuvių bendruomenės, laisvalaikio organizatoriai, žiniasklaida ir kt. – tai tautinę tapatybę konstruojančios institucijos visame pasaulyje. Lietuviškos institucijos padeda prisitaikyti svetimoje aplinkoje. Ieva Kripienė, gilindamasi į lietuvių gyvenimą Niujorke, teigė, kad neseniai į Niujorką atvykusiems lietuviams Lietuvių bendruomenė nėra svarbi jų socialinio gyvenimo dalis. Tyrimo duomenys rodo, kad visos institucijų ribos yra konstruojamos ir perkonstruojamos (p. 116). Šie teiginiai primena girdėtus pasakojimus apie migrantų gyvenimo margumynus. Knygoje rasime ne vieną savitą atvejį, kai lietuvių esama skirtinguose pasaulio socialinių transnacionalinių tinklų labirintuose. Dariaus Daukšo teigimu, buvimas baltaodžiu „naudojamas kaip išteklius, leidžiantis būti neatpažįstamam kaip migrantui arba bent laikyti save užimančiu aukštesnę socialinę hierarchinę poziciją. Tačiau pastarąją privilegijuotą poziciją veikia *kriminalizuoto lietuvio* įvaizdis, kurį skleidžia Norvegijos žiniasklaida. [...] ji skatina saistytis pačią migrantų iš Lietuvos bendruomenę. [...] Lietuvos pilietybė suvokiama ne tik kaip praktinė būtinybė, bet veikiau kaip emocinis ryšys su Lietuva“ (p. 136–137). Neringa Liubinienė gražiai apibendrina: „Po kelio metų bus galima aiškiau matyti, kas buvo laimėta ar prarasta, kas buvo sukurta „kultūrinio vertimo“ metu, turint omenyje

lietuvių migrantų Šiaurės Airijoje identiteto savybes – ar jie vis dar iš Lietuvos, o gal jau tapę vietiniais; ar vis dar migrantai, o gal jau Jungtinės Karalystės piliečiai; ar jau įleidę šaknis, o gal, kaip tikri transnacionalinių ryšių reprezentantai, vis dar kelyje; arba esantys nei ten, nei čia, o gal atvirkščiai – ir ten, ir čia?“ (p. 159).

Lietuvių migrantų tautinės tapatybės transformacijos, pasak Irenos Šutinienės, tai *aktualizuotas-stiprėjantis* ir *stiprėjantis* lietuviškasis identitetas. Pirmasis skirstomas į racionaliai pasirenkamą, ambivalentišką-structūrinį, gyvybinį, diasporinį-atstovaujамąjį ir diasporinį-veikiamąjį lietuviškumą. *Stiprėjantis* lietuviškasis identitetas skirstomas į ambivalentišką-asimiliacinius ir ambivalentišką-kosmopolitizuotus identitetus (p. 163–184). Viena svar-

biausių migracijos sudedamųjų dalių yra aukšto intelekto žmonių mobilumas. Anot Ingridos Gečienės, atstumas ir gyvenamoji vieta šiuolaikiniame pasaulyje nebeturi lemiamos reikšmės tapatybei – galima jaustis Lietuvos dalimi ir daugelį metų gyvenant toli nuo šalies (p. 200). Kita vertus, konstruojama ir stipri transnacionalinė pasaulio piliečio tapatybė.

Lietuvių tapatybės daryboje, be abejonės, stiprėja individualūs sprendimai ir pasirinkimai. Didėja kintančių situacijų vaidmuo (Savoniakaitė Vida. 2011. Įvadas, Savoniakaitė V. (sud.). *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*: 8–14. Vilnius: LII leidykla.). Straipsnių autoriai domina skaitytoją teorinių požiūrių į tapatybę analize ir intriguoja naujais atsakymais, ką reiškia *būti lietuviui*.

Vida Savoniakaitė
Lietuvos istorijos institutas

Rasa Č e p a i t i e n ė. **Paveldosauga globaliajame pasaulyje**. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2010. 375 p.: iliustr.

Rasos Čepaitienės monografija apie paveldosaugą globaliajame pasaulyje – tai fundamentali studija, vertinga ne tik paveldosauginiu požiūriu. Ji ne mažiau aktuali ir kultūros, ir meno istorijos, muzeologijos, archeologijos, gamtosaugos specialistams. Šioje studijoje autorė nuosekliai rutulioja idėjas, plėtotas ankstesniame savo veikale *Laikas ir akmenys: kultūros paveldo sampratos moderniojoje Lietuvoje* (Vilnius, LII ir VU, LII leidykla, 2005, 467 p.), gilina paveldo sampratos istorinės ir geografinės sinchroninės ir diachroninės dinamikos pasaulyje tyrimus, siekia apibendrintai pateikti paveldosaugos problematikos pasaulinį

kontekstą. Svarbu pabrėžti, kad ši monografija yra skirta ne tik (ar ne tiek) Lietuvos skaitytojui, ji orientuota į globalią auditoriją. Tai rodo ir anksčiau pasaulį išvydęs šios monografijos trumpesnės versijos vertimas į rusų kalbą (Чепайтене Раса. 2010. *Культурное наследие в глобальном мире*. Вильнюс: Европейский гуманитарный университет, 296 c.).

Autorė analitiškai atskleidžia paveldo sampratos daugialypumą ir jo tyrimų interdisciplinišką pobūdį, į paveldą pateikia įvairiapusį požiūrį: kaip į istorijos ir kultūros istorijos elementą, kaip nulemtą kultūros paminklo apibrėžties plėtos, aiškina itin opias paveldo sąsajas su tapatumo koncepcijomis ir ideologija, nagrinėja ir paveldo naikinimo tipologiją.

Aptardama kultūros paveldo objektų sampratos ir jų apsaugos raidą, ji pažymi sparčiai augantį dėmesį urbanistiniam